

บทที่ 3

ผลการวิจัย

จากการดำเนินการทดลองเพื่อศึกษาผลของการจัดโปรแกรมคลายเครียดในการลดความเครียดที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของพยาบาล โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมนั้น ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ก. เชงปริมาณ

ข. เชงคุณภาพ

ก. **เชงปริมาณ** จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้สถิติ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม)
2. เปรียบเทียบระดับความเครียดและสภาพการทำงาน (ความเครียดจากงาน) ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม [ในระยะก่อนการทดลอง]
3. เปรียบเทียบระดับความเครียดและสภาพการทำงาน (ความเครียดจากงาน) ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง ภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
4. กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมระหว่างเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียดในกลุ่มทดลอง

ในการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

n	แทน	จำนวนพยาบาลในกลุ่มตัวอย่าง
X^2	แทน	ค่าความแตกต่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าการแจกแจงแบบที (t - distribution)
df	แทน	Degree of Freedom
p	แทน	ค่าความน่าจะเป็นของค่าสถิติจากตาราง
F	แทน	ค่าการแจกแจงแบบเอฟ (F - distribution)

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในการศึกษามีทั้งหมด จำนวน 32 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 16 คน และกลุ่มควบคุมจำนวน 16 คน เป็นเพศหญิงทั้งหมด ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 32 - 39 ปี สถานภาพสมรสคู่ มีระยะเวลาในการแต่งงานอยู่ระหว่าง 1 - 7 ปี มีบุตรจำนวน 1 คน การศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้ของตนเองเฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 20,000 บาท รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 20,000 บาท ฐานะครอบครัวพอกินพอใช้ มีสมาชิกในครอบครัวจำนวนเฉลี่ย 1 - 3 คน ที่อยู่อาศัยเป็นบ้านของตนเอง ไม่มีโรคประจำตัว ระยะเวลาในการทำงานอยู่ระหว่าง 9 - 15 ปี เวลาในการปฏิบัติงาน เข้า/บ่าย/ดึก หมุนเวียนกัน และกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกัน ในด้านข้อมูลลักษณะประชากรและลักษณะการทำงาน (ตาราง 2)

ตาราง 2 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม)

	กลุ่มทดลอง (n = 16)		กลุ่มควบคุม (n = 16)		X ²	p
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
อายุ					1.39	0.49
24 - 31 ปี	3	18.75	6	37.50		
32 - 39 ปี	9	56.25	7	43.75		
40 - 47 ปี	4	25.00	3	18.75		
สถานภาพสมรส					1.56	0.69
โสด	5	31.25	4	25.00		
สมรส/คู่	11	68.75	12	75.00		
ระยะเวลาในการแต่งงาน					2.55	0.46
1 - 7 ปี	5	45.46	6	50.00		
8 - 14 ปี	4	36.36	5	41.67		
15 - 21 ปี	2	18.18	1	8.33		

ตาราง 2 (ต่อ)

	กลุ่มทดลอง (n = 16)		กลุ่มควบคุม (n = 16)		X ²	p
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
จำนวนบุตร					6.19	0.18
ไม่มีบุตร	1	9.10	4	33.33		
1 คน	6	54.54	3	25.00		
2 คน	2	18.18	5	41.67		
3 คน	2	18.18	0	0.00		
ระดับการศึกษา					4.03	0.13
อนุปริญญา	5	31.25	1	6.25		
ปริญญาตรี	11	68.75	14	87.50		
ปริญญาโท	0	0.00	1	6.25		
รายได้ของตนเอง (บาทต่อเดือน)					4.57	0.21
น้อยกว่า 10,000 บาท	3	18.75	0	0.00		
10,001 – 20,000 บาท	9	56.25	12	75.00		
20,001 – 30,000 บาท	4	25.00	3	18.75		
มากกว่า 30,001 บาท	0	0.00	1	6.25		
รายได้ของครอบครัว (บาทต่อเดือน)					0.73	0.69
น้อยกว่า 10,000 บาท	0	0.00	0	0.00		
10,001 – 20,000 บาท	7	43.75	5	31.25		
20,001 – 30,000 บาท	4	25.00	6	37.50		
มากกว่า 30,001 บาท	5	31.25	5	31.25		
ฐานะของครอบครัว					2.13	0.14
ร่ำรวย	0	0.00	2	12.50		
พอกินพอใช้	16	100	14	87.50		

ตาราง 2 (ต่อ)

	กลุ่มทดลอง (n = 16)		กลุ่มควบคุม (n = 16)		X ²	p
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
จำนวนสมาชิกในครอบครัว					2.60	0.27
1 – 3 คน	3	18.75	7	43.75		
4 – 6 คน	10	62.50	6	37.50		
7 – 9 คน	3	18.75	3	18.75		
สภาพที่อยู่อาศัย					2.50	0.48
บ้านของตนเอง	11	68.75	13	81.25		
บ้านพัก/แฟลต	3	18.75	1	6.25		
บ้านเช่า	1	6.25	0	0.00		
อื่น ๆ บ้านมารดา	1	6.25	2	12.50		
โรคประจำตัว					0.24	0.63
ไม่มี	14	87.50	13	81.25		
มี	2	12.50	3	18.75		
ระยะเวลาในการทำงาน					0.70	0.87
2 – 8 ปี	2	12.50	3	18.75		
9 – 15 ปี	7	43.75	6	37.50		
16 – 22 ปี	5	31.25	6	37.50		
23 – 29 ปี	2	12.50	1	6.25		
เวลาที่ปฏิบัติงาน					1.13	0.29
เช้า (08.00 – 16.00 น.)	6	37.50	9	56.25		
เช้า / ป่าย / ดึก	10	62.50	7	43.75		
หมุนเวียนกัน						

**การเปรียบเทียบระดับความเครียดและสภาพการทำงานระหว่างกลุ่มทดลองและ
กลุ่มควบคุม [ในระยะก่อนการทดลอง]**

เมื่อเปรียบเทียบระดับความเครียดในระยะก่อนเข้าร่วมการศึกษาระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า คะแนนระดับความเครียดทั้ง 3 หมวด คือ ความไวต่อความเครียด แหล่งของความเครียด อาการของความเครียด ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระยะ 0.05

นอกจากนั้นเมื่อเปรียบเทียบสภาพการทำงาน (ความเครียดจากงาน) ในระยะก่อนเข้าร่วมการศึกษาระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า คะแนนทั้ง 10 ด้าน คือ อำนาจควบคุมงาน งานเรียกร่องทางกาย งานเรียกร่องทางใจ ค่าตอบแทน งานมั่นคง แรงสนับสนุนจากเพื่อน แรงสนับสนุนจากหัวหน้า แรงบั่นทอนจากหัวหน้า สิ่งคุกคามทางกาย สิ่งคุกคามทางจิต ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระยะ 0.05 (ตาราง 3)

ตาราง 3 ค่าการทดสอบที (t - test) เพื่อเปรียบเทียบระดับความเครียดและสภาพการทำงานระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม [ในระยะก่อนการทดลอง]

	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		t	df	p
	(n = 16)		(n = 16)				
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
ระดับความเครียดก่อนการทดลอง							
-ความไวต่อความเครียด	21.63	3.65	21.50	5.32	0.08	30	0.939
	(ปานกลาง)		(ปานกลาง)				
-แหล่งของความเครียด	57.31	16.60	57.69	17.37	0.06	30	0.951
	(ปานกลาง)		(ปานกลาง)				
-อาการของความเครียด	51.06	17.88	45.69	23.21	0.73	30	0.469
	(สูง)		(สูง)				

ตาราง 3 (ต่อ)

	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		t	df	p
	(n = 16)		(n = 16)				
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
สภาพการทำงาน(ความเครียดจากงาน) ก่อนการทดลอง							
-ทักษะความชำนาญ	18.25	1.84	17.94	1.69	0.50	30	0.621
-ตัดสินใจในงาน	9.06	1.00	8.94	1.29	0.31	30	0.761
-อำนาจควบคุมงาน	27.31	2.47	26.88	2.70	0.48	30	0.636
-งานเรียกร่องทางกาย	12.19	1.76	12.00	2.53	0.24	30	0.809
-งานเรียกร่องทางใจ	9.25	2.05	9.88	2.58	0.76	30	0.454
-งานเรียกร่อง	21.44	3.08	21.88	3.86	0.35	30	0.725
-ค่าตอบแทน	7.25	1.69	7.44	2.06	0.28	30	0.781
-งานมั่นคง	10.81	1.05	10.88	1.15	0.16	30	0.873
-แรงสนับสนุนจากเพื่อน	11.56	1.15	10.94	1.44	1.36	30	0.185
-แรงสนับสนุนจากหัวหน้า	11.19	1.80	10.94	1.24	0.45	30	0.650
-แรงสนับสนุนทางสังคม	22.75	2.24	22.00	2.00	1.00	30	0.325
-แรงบันดาลใจจากหัวหน้า	8.00	1.55	8.00	1.59	0.00	30	1.000
-สิ่งคุกคามทางกาย	17.38	3.14	16.88	4.13	0.39	30	0.703
-สิ่งคุกคามทางจิต	6.25	1.39	6.50	1.79	0.44	30	0.662

การเปรียบเทียบระดับความเครียดและสภาพการทำงานระหว่างก่อนและหลังการทดลอง ภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

เมื่อเปรียบเทียบระดับความเครียดจากแบบวัดความเครียดสวนปรุ่งในกลุ่มทดลองระหว่างก่อนและหลังจากเข้าร่วมการศึกษา พบว่า คะแนนด้านความไวต่อความเครียดและอาการของความเครียดลดลงจากก่อนเข้าร่วมการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนคะแนนด้านแหล่งของความเครียดหลังจากเข้าร่วมการศึกษาไม่แตกต่างจากก่อนเข้าร่วมการศึกษา ในกลุ่มควบคุมระหว่างก่อนและหลังจากเข้าร่วมการศึกษาคะแนนด้านความไวต่อความเครียด อาการของความเครียดและคะแนนแหล่งของความเครียดไม่ลดลงจากก่อนเข้าร่วมการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกจากนั้นเมื่อเปรียบเทียบสภาพการทำงาน (ความเครียดจากงาน) จากแบบวัดสภาพการทำงานของคนไทย ในกลุ่มทดลองระหว่างก่อนและหลังจากเข้าร่วมการศึกษา พบว่า คะแนนลดลงจากก่อนเข้าร่วมการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านต่อไปนี้ งานมั่นคง แรงสนับสนุนจากเพื่อน แรงบันดาลใจจากหัวหน้า สิ่งคุกคามทางจิต ในกลุ่มควบคุมระหว่างก่อนและหลังจากเข้าร่วมการศึกษามีคะแนนในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านต่อไปนี้ การตัดสินใจในงาน งานมั่นคง แรงสนับสนุนจากเพื่อน แรงสนับสนุนทางสังคม สิ่งคุกคามทางกาย สิ่งคุกคามทางจิต (ตาราง 4)

ตาราง 4 ค่าการทดสอบที (t - test) เพื่อเปรียบเทียบระดับความเครียดและสภาพการทำงานระหว่างก่อนและหลังการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	df	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
ระดับความเครียด							
-ความไวต่อความเครียด							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	21.63	3.65	19.31	2.60	2.89	15	0.011*
	(ปานกลาง)		(ต่ำ)				
กลุ่มควบคุม (n = 16)	21.50	5.32	22.00	4.99	-0.33	15	0.743
	(ปานกลาง)		(ปานกลาง)				

ตาราง 4 (ต่อ)

	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	df	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
-แหล่งของความเครียด							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	57.31	16.60	57.44	18.05	-0.02	15	0.983
	(ปานกลาง)		(ปานกลาง)				
กลุ่มควบคุม (n = 16)	57.69	17.37	61.63	16.31	-1.13	15	0.275
	(ปานกลาง)		(สูง)				
-อาการของความเครียด							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	51.06	17.88	36.25	13.29	7.42	15	0.000**
	(สูง)		(ปานกลาง)				
กลุ่มควบคุม (n = 16)	45.69	23.21	44.44	21.29	0.49	15	0.631
	(สูง)		(สูง)				
สภาพการทำงาน(ความเครียดจากงาน)							
-ทักษะความชำนาญ							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	18.25	1.84	18.00	1.59	0.50	15	0.621
กลุ่มควบคุม (n = 16)	17.94	1.69	18.19	1.60	0.53	15	0.603
-ตัดสินใจในงาน							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	9.06	1.00	8.69	1.30	1.69	15	0.111
กลุ่มควบคุม (n = 16)	8.94	1.29	9.63	0.89	2.30	15	0.036*
-อำนาจควบคุมงาน							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	27.31	2.47	26.69	2.27	1.02	15	0.323
กลุ่มควบคุม (n = 16)	26.88	2.70	27.81	1.94	1.34	15	0.199
-งานเรียกร่องทางกาย							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	12.19	1.76	11.25	2.35	1.22	15	0.240
กลุ่มควบคุม (n = 16)	12.00	2.53	12.50	2.92	0.75	15	0.463
-งานเรียกร่องทางใจ							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	9.25	2.05	8.81	1.83	0.73	15	0.476
กลุ่มควบคุม (n = 16)	9.88	2.58	10.44	2.94	1.21	15	0.245

ตาราง 4 (ต่อ)

	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	df	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
-งานเรียกร้อย							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	21.44	3.08	20.75	1.88	0.89	15	0.388
กลุ่มควบคุม (n = 16)	21.88	3.86	22.94	5.00	1.08	15	0.296
-ค่าตอบแทน							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	7.25	1.69	6.94	1.12	0.84	15	0.416
กลุ่มควบคุม (n = 16)	7.44	2.06	8.06	2.02	0.94	15	0.361
-งานมั่นคง							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	10.81	1.05	10.06	1.06	2.54	15	0.023*
กลุ่มควบคุม (n = 16)	10.88	1.15	12.00	1.21	3.00	15	0.009**
-แรงสนับสนุนจากเพื่อน							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	11.56	1.15	10.25	1.13	3.16	15	0.006**
กลุ่มควบคุม (n = 16)	10.94	1.44	12.94	1.48	4.22	15	0.001**
-แรงสนับสนุนจากหัวหน้า							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	11.19	1.80	10.63	2.31	1.19	15	0.254
กลุ่มควบคุม (n = 16)	10.94	1.24	11.25	1.34	1.16	15	0.264
-แรงสนับสนุนทางสังคม							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	22.75	2.24	20.88	2.66	2.75	15	0.095
กลุ่มควบคุม (n = 16)	22.00	2.00	24.19	1.76	4.22	15	0.001**
-แรงบันดาลใจจากหัวหน้า							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	8.00	1.55	6.81	1.91	1.78	15	0.014*
กลุ่มควบคุม (n = 16)	8.00	1.59	8.56	1.67	1.21	15	0.245
-สิ่งคุกคามทางกาย							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	17.38	3.14	15.56	3.18	2.77	15	0.606
กลุ่มควบคุม (n = 16)	16.88	4.13	19.19	3.33	2.17	15	0.046*
-สิ่งคุกคามทางจิต							
กลุ่มทดลอง (n = 16)	6.25	1.39	6.06	1.18	0.53	15	0.015*
กลุ่มควบคุม (n = 16)	6.50	1.79	8.13	1.20	3.64	15	0.002**

* p < 0.05 , ** p < 0.01

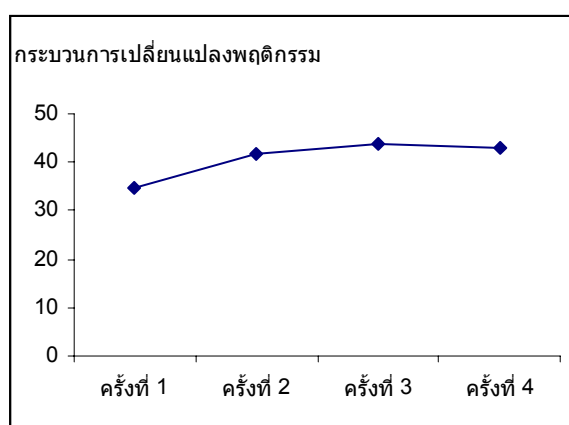
การเปรียบเทียบกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเข้าร่วม โปรแกรมคลายเครียด

เมื่อใช้แบบสอบถามกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียด กลุ่มทดลองจำนวน 16 คน มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจัดการกับความเครียดในทางที่ดีขึ้นในแต่ละสัปดาห์ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ทางสถิติในภาพรวมโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำมิติเดียว (one way repeated measure) พบว่า กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจัดการกับความเครียดของตนเองในระหว่างการเข้าร่วมการศึกษาสูงกว่าก่อนการศึกษาย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเริ่มเปลี่ยนแปลงตั้งแต่เข้าร่วมโปรแกรมในครั้งที่ 2 (ตาราง 5 และ ภาพประกอบ 6)

ตาราง 5 กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียดในการทำงานของกลุ่มทดลอง

	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4		
	\bar{X}_1	\bar{X}_2	\bar{X}_3	\bar{X}_4	F	p
กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม	34.63	41.81	43.63	43.00	20.576	0.000

ภาพประกอบ 6 แสดงคะแนนเฉลี่ยกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียดในการทำงาน

ข. เชิงคุณภาพ โดยการสังเกตการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียด การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การซักถามของสมาชิกภายในกลุ่ม การสรุปจากการบันทึกเสียงในการเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียด การสรุปจากสมุดบันทึกของชั้นของสมาชิกกลุ่ม ผู้วิจัยขอนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงจากการเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียดแต่ละครั้ง
2. ผลจากการเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียด
3. โปรแกรมคลายเครียดที่นำมาสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงจากการเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียดแต่ละครั้ง

จากการเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียด จำนวน 7 ครั้ง การเปลี่ยนแปลงในแต่ละครั้งจากการเข้าร่วมกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

ครั้งที่ 1 สมาชิกเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียด และเข้าใจขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมกลุ่มและได้รับการนัดหมายวัน เวลา ในการเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียด พร้อมทั้งได้รับการประเมินผลก่อนเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียด

ครั้งที่ 2 สมาชิกกลุ่มรู้จักกันจากการแนะนำตัวเองแก่สมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สมาชิกเห็นความสำคัญของผลเสียที่เกิดจากความเครียดในการทำงานจากการร่วมกันพูดคุยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปภาพความเครียด (อยู่ในภาคผนวก) และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลเสียที่เกิดจากความเครียดในการทำงานและสมาชิกเข้าใจวิธีการใช้สมุดบันทึกของชั้น (อยู่ในภาคผนวก)

ครั้งที่ 3 สมาชิกกลุ่มทราบความเครียดที่เกิดขึ้น และรู้สาเหตุของการเกิดความเครียดในการทำงานและวิธีการจัดการความเครียด ของตัวเองและของสมาชิกกลุ่มคนอื่น รวมทั้งได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความเครียดและสามารถเลือกใช้วิธีการคลายเครียดได้อย่างเหมาะสมกับตนเอง

ครั้งที่ 4 สมาชิกกลุ่มเรียนรู้วิธีการจัดการกับความเครียดของตนเองได้เพิ่มมากขึ้น และได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนวิธีการจัดการความเครียดกับสมาชิกคนอื่น ๆ

ครั้งที่ 5 สมาชิกได้ทดลองเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการความเครียดของตนเองและมีทางเลือกเพิ่มขึ้นในการเลือกใช้วิธีการจัดการกับความเครียด และได้พูดคุยแลกเปลี่ยนผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการความเครียด

ครั้งที่ 6 สมาชิกกลุ่มกำหนดเป้าหมายในการจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นกับตนเองพร้อมทั้งได้ทดลองฝึกปฏิบัติวิธีการจัดการกับความเครียดที่กลุ่มสนใจ คือ การฝึกผ่อนคลายลมหายใจเข้า-ออก เป็นเวลา 15-20 นาที และร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นวิธีการจัดการความเครียดเพิ่มเติม

ครั้งที่ 7 สมาชิกสามารถดูแลตนเองได้เมื่อเกิดความเครียด โดยเลือกใช้วิธีการจัดการกับความเครียดได้อย่างเหมาะสมกับความเครียดที่เกิดขึ้น และได้รับการประเมินผลหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียด

ผลจากการเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียด

จากการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นดังที่สมาชิกกลุ่มแต่ละคนได้กล่าวสรุปผลจากการเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียดสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่รวมกันและทำงานกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น การรับผิดชอบต่อหน้าที่ การรู้จักสิทธิของตนเองและผู้อื่น ดังที่สมาชิกกลุ่มได้กล่าวดังต่อไปนี้

“ได้พูดคุยกับเพื่อน ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและก็รู้ว่าเพื่อนมีความทุกข์ ถึงแม้ว่าเราจะทุกข์บางที่เพื่อนทุกข์มากกว่าเรามาก ก็จะเป็นกำลังใจให้เราแก้ปัญหาต่อไปได้ แล้วก็รู้จักวิธีคลายเครียดหลาย ๆ วิธีเอามาปรับใช้กับตัวเราได้” “สำหรับการเข้ากลุ่มก็คิดว่าดีนะคะ เพราะปกติเราทำงานมาด้วยกัน แต่บางที่ไม่ค่อยได้คุยกันสักเท่าไร และการมาเข้ากลุ่มเราก็ได้รู้วิธีการจัดการความเครียด ซึ่งบางครั้งในสิ่งที่เราทำไปบางที่เพื่อนอาจมีวิธีอื่นที่สามารถจัดการความเครียดได้ดีกว่าที่เราทำอยู่ปัจจุบันก็ได้ ซึ่งบางครั้งที่เราทำอยู่อาจจะทำแล้วไม่ค่อยได้ผลลองเอาวิธีของเพื่อนไปปรับเปลี่ยนในการที่จะกำจัดความเครียดที่เกิดขึ้นกับเราก็คงจะได้ผลอีกแบบหนึ่งที่เราอาจจะไม่เคยคิดว่าจะได้ผลและคงจะมีโอกาสได้นำไปใช้” “เราคิดว่าปัญหาของเรามากที่สุดแล้ว หมายถึงเราคิดอยู่คนเดียว เมื่อเราฟังปัญหาของเพื่อนแล้วยิ่งใหญ่กว่าของเราอีกและก็ทำให้รู้ว่าวิธีการแก้ปัญหาของความเครียดมันไม่ใช่อย่างเดียวนะหรือว่าหลาย ๆ อย่างที่เราคิด หมายถึงว่า แต่ละคนก็มีแนวคิดที่แตกต่างกันซึ่งบางอย่างเราก็เอามาได้ เอามาใช้กับตัวเราได้และก็ได้คิดว่ามันต้องมีสักทางที่จะแก้ปัญหาได้ ทำให้รู้จักจัดการกับความเครียดได้มากขึ้น”

2. ทักษะในการศึกษาค้นคว้า (Study Skill) เป็นทักษะในการค้นคว้า หาความรู้ ทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล การพูด การฟัง การอ่าน และการรายงาน ดังที่สมาชิกกลุ่ม ได้กล่าวดังต่อไปนี้

“การเข้ากลุ่มทำให้รู้ว่าเพื่อนเขามีวิธีการแก้ไขความเครียดยังไง และวิธีการของเราที่ทำ อยู่นี้บางครั้งอาจจะทำไปไม่ถูก เอาของเพื่อนมาใช้บ้างก็เป็นการดีและทำให้ได้มาระบาย แลกเปลี่ยนกัน ได้มาร่วมทำกิจกรรมลดความเครียด” “ทำให้ได้กลับมาย้อนคิดว่าที่ผ่านมาเราทำ อะไรกับความรู้สึกของเราบ้าง ที่ทำมามันได้อะไรแล้วเราจะปรับว่าที่ทำแล้วคิดว่าดี คือจาก เมื่อก่อนเรามีวิธีการเฉพาะหน้าของเราเป็นครั้ง ๆ แต่ไม่ได้คิดว่าทำยังไงแล้วไม่ดี ไม่ค่อยได้คิด เท่าไหร่ พอได้มาฟัง เพื่อนพูดคุยกัน มันดูดี มีเหตุผลและมีลำดับขั้นตอนทำให้เอามาปรับใช้กับ ตัวเองได้” “ตั้งแต่เข้าร่วมโปรแกรมทำให้ทราบว่าทุกคนก็มีปัญหา บางคนก็เยอะมากกว่าของเรา หลายเท่าตัว ก็ทำให้เราได้เรียนรู้วิธีการคลายเครียดของแต่ละคนก็แอบเอามาใช้บ้างถ้าเกิดตรง สเป็ค ทำได้ก็รับไปอะไรงี้ละ” “ถ้าเราดูทุกคนแบบผิวเผินก็คิดว่าเขาคงมีแต่ความสุข แต่จริง ๆ แล้วทุกคนก็มีเรื่องต้องให้เครียด ต้องแก้ปัญหาและต้องคิดกันทุกคน ทำให้เรามีกำลังใจมากขึ้นว่า ไม่ได้มีเราคนเดียวที่ต้องต่อสู้กับปัญหา ทุก ๆ คนก็มีเหมือนกันและอีกอย่างจากการเข้ากลุ่มถ้าเรา มีเป้าหมายที่จะทำอะไรสักอย่างเพื่อที่จะลดความเครียดแล้วพอทำได้เหมือนกับว่าเรามีความหวัง มีอะไรสักอย่างจุดประกายให้เราทำในสิ่งที่อยากทำ แทนที่จะมานั่งเครียดอย่างเดียว มีทางเลือก ให้เราทำ ให้เราแก้คือ มีทางเลือกที่หลากหลายดีกว่ามานั่งอยู่เฉย ๆ ปล่อยให้ความเจ็บเข้ามาทำ ร้ายเรา” “พอดู ๆ แล้วทุกคนก็มีความเครียดเหมือนกันแล้วแต่ว่าใครจะมีมากมีน้อยมีวิธีการยังไง เมื่อก่อนเวลาตัวเองเครียดก็ชอบอยู่คนเดียว ไม่พูด ไม่สูงส่งกับใคร แต่ช่วงนี้ก็จะมีวิธีอื่นบ้าง เช่น ออกกำลังกาย ร้องเพลง ออกไปข้างนอกไม่เก็บตัว”

3. ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skill) ได้แก่ทักษะในการจะแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การวิพากษ์วิจารณ์ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีเหตุผล ดังที่สมาชิกกลุ่มได้กล่าว ดังต่อไปนี้

“ก็รู้สึกว่่าดี ปกติไม่ค่อยอยากแก้ปัญหาเกี่ยวกับความเครียด พอมีการเข้ากลุ่มก็ต้องมี การบ้านให้ทำ ก็คิดได้ ก็คิดการแก้ปัญหาของตัวเองแล้วก็นำปัญหาของเพื่อนมาคิด ได้รู้ว่าปัญหา แต่ละอย่างของแต่ละคนมีแนวทางการแก้ยังไง เกิดวิธีการแก้ มีวิธีการคลายเครียดเพื่อเป็นการ แลกเปลี่ยนความคิดและในกลุ่มก็มีความเป็นกันเอง ก็สบายใจขึ้นจากการเข้ากลุ่มคะ” “ก็คิด ว่าได้ประโยชน์กับตัวเองเมื่อมีความทุกข์ มีความเครียดเยอะ พอได้มารับฟังความคิดความเครียด

ของคนอื่นก็รู้สึกว่าการที่เรารู้สึกว่าทุกสิ่งทุกอย่างมันแก้ไขได้” “หลังจากเข้ากลุ่มทำให้เราสังเกตว่าเวลาที่เรารู้สึกว่าทำอะไรทำให้เราจำเอาไว้ว่าตอนนี้เรารู้สึกว่าทำอะไรได้ผลบ้าง เมื่อก่อนเมื่อมีความเครียดเจอเพื่อนอาจจะพูดคุยกันโดยไม่ได้จดจำ แต่พอเข้ากลุ่มแล้วมันมีอะไรบางอย่างบอกเราว่าตอนนี้เรากำลังทำอันนี้อยู่นะ รู้จักสังเกตขึ้นแล้วมาประกอบกับการมาเข้ากลุ่มก็เหมือนแต่ละคนก็มีวิธีการคลายเครียดที่แตกต่างกันออกไป แล้วก็ได้แลกเปลี่ยนกันบางทีสิ่งที่เราไม่นึกเลยเวลาที่เรารู้สึกว่าเครียด เราก็จะได้พยายามดึงของเพื่อนมาใช้ดูว่าเข้ากับเรามากน้อยแค่ไหน” “ทำให้เราได้มีลำดับขั้นตอนว่าพอเรามีความเครียดระดับนี้ เราควรจะแก้ไขอย่างไร วิธีการจัดการอย่างไรเป็นวิธีการมากขึ้นคือให้รู้สาเหตุแล้วค่อยจัดการกับปัญหานั้น ๆ ได้ และก็หาวิธีคลายเครียดเหมือนที่บอกไว้ แต่แต่ละคนก็ไม่เหมือนกันแล้วแต่เราจะหาวิธีการอย่างไรจัดการกับความเครียดนั้น ถ้าเราแก้ไขได้เราก็จะมีรอยยิ้มที่ใบหน้าของเรา”

4. ทักษะในการทำงานกลุ่ม (Group Work Skill) เป็นทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะในการวางแผนงาน การเป็นผู้นำ แสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปราย การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ดังที่สมาชิกกลุ่มได้กล่าวดังต่อไปนี้

“การที่คนเราจะรวมกันได้เป็นกลุ่มอย่างนี้ แล้วก็เปิดใจในส่วนของปัญหาต่าง ๆ ของแต่ละคนที่พบแล้วนำความเครียดนั้นมาแก้ไข จากที่ได้ฟังประสบการณ์จากเพื่อน ปัญหาจากเพื่อน เราก็สามารถนำมาใช้แก้ปัญหที่เกิดขึ้นกับตัวเรา เราก็สามารถแก้ปัญหาได้บ้างโดยนำวิธีการของเพื่อนมาใช้ จากการที่ได้มาพูดคุยและมาพบปะกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันเป็นส่วนดีเพราะว่าจากการทำงานหลาย ๆ คนบางครั้งอาจไม่เจอกันหรือว่าเจอกันผิดเวลาก็มีคือทำงานแต่ละครั้งไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นการที่เราได้คุยกันมาพบกันเนี่ยเป็นการเชื่อมสัมพันธภาพที่ดีต่อกันได้ด้วยนะคะในส่วนตรงนี้” “ในการทำกลุ่มทำให้เรามีความสามัคคี และก็ประสานเชื่อมความสัมพันธ์กัน แม้บางครั้งแต่ละท่านทำงานแต่ละแผนกอาจจะกระทบกระทั่งกันบ้างหรือขัดใจอะไรยังไง ตรงนี้ก็คิดว่าเมื่อเรามาทำกลุ่มกันบ่อยขึ้นก็จะทำให้มีโอกาสให้เราได้อภัยกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันคะ” “พอมาเข้ากลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิด ทำให้ทราบว่าใครเครียดอะไรบ้าง มีวิธีแก้ยังไงบ้าง ตัวเองเป็นคนเครียดง่ายอะไรนิดอะไรหน่อยก็เครียดคือพอเครียดแล้วไม่ได้ทำอะไรเลยแบบปล่อยไปเฉย ๆ เราก็มานึกว่าเออ...เราจะทำยังไงกับความเครียดนี้เห็นเพื่อนบอกว่าต้องไปออกกำลังกายบ้าง ไปเที่ยวบ้าง ฟังเพลงบ้าง ก็เลยไปเอาของคนอื่นมาใช้กับตัวเรา”

จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า โปรแกรมคลายเครียดโดยใช้หลักการจัดกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process) ทำให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน และแสดงความคิดเห็นตามกิจกรรมในโปรแกรมคลายเครียดที่กำหนดขึ้น (รายละเอียดของคู่มือโปรแกรมคลายเครียดอยู่ในภาคผนวก) ซึ่งมีรายละเอียดที่สอดคล้องกับกิจกรรมที่กำหนดไว้ในสมุดบันทึกของฉัน (รายละเอียดของสมุดบันทึกของฉันอยู่ในภาคผนวก) ซึ่งผลจากการเข้าร่วมโปรแกรมทำให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่กำหนดให้ เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รู้จักและเข้าใจตนเองและผู้อื่น อีกทั้งยังเกิดการค้นพบวิธีการจัดการกับความเครียดด้วยตนเอง ทำให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมเกิดการเรียนรู้วิธีการจัดการกับความเครียดด้วยตนเอง ส่งผลให้สามารถนำไปใช้จัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้

โปรแกรมคลายเครียดที่นำมาสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลง

โปรแกรมคลายเครียดโดยใช้หลักการจัดกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process) ในครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจัดการกับความเครียดจากการเข้าร่วมโปรแกรม จึงถือว่าผลการศึกษาในครั้งนี้สนับสนุนหลักการของกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process) (ทองเวียน อมรัชกุล : 2520, ทิศนา แชมมณี : 2522, ชูชัย สมितिไกร : 2538, นิรันดร์ จุลทรัพย์ : 2544) โดยขอเสนอโปรแกรมคลายเครียดที่นำมาสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังต่อไปนี้

1. สมาชิกกลุ่มเข้าใจและตระหนักถึงผลเสียที่เกิดจากความเครียดในการทำงาน กล่าวคือ สมาชิกได้พูดคุยแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลเสียที่เกิดจากการทำงาน ดังที่สมาชิกทุกคนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่าผลเสียที่เกิดจากความเครียดในการทำงานดังนี้

“ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการทำงาน งานไม่มีประสิทธิภาพ ขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน งานล่าช้า ขาดสมาธิในการทำงาน คิดไม่ออก ทำให้ได้ผลผลิตต่ำเกิดการขาดทุน เกิดการเบื่องาน ทำให้สุขภาพไม่ดี อ่อนเพลีย เบื่ออาหารปวดศีรษะ ท้องอืด นอนไม่หลับ ผื่นร้าย จิตใจห่อเหี่ยว ก้าวร้าว อารมณ์เสียบ่อย แก่เร็ว เบื่อโลก ไม่สนใจตนเอง กระทั่งต่อคนรอบข้าง เพื่อนร่วมงานเพื่อนาย สัมพันธภาพในครอบครัวลดลงทำให้ครอบครัวมีปัญหา”

และนอกจากนี้สมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นจากรูปภาพที่กำหนดให้ (ดูรูปภาพผลที่เกิดจากความเครียดในภาคผนวก) ดังที่สมาชิกทุกคนตอบไปในทิศทางเดียวกันว่า

“สีหน้าแสดงความเศร้า คิดไม่ออก ไม่รู้จะทำอย่างไรดี ยุ่งวุ่นวายไปหมด ปวดศีรษะ อยากพักผ่อน อยากอยู่คนเดียวไม่อยากยุ่งกับใคร แก้ปัญหาไม่ได้ ทำงานต่อไปไม่ไหว หลับตา ผ่อนคลายสักครู่ ไม่สบายใจ แสดงว่าเครียดมาก” และสมาชิกกลุ่มได้ช่วยกันสรุปว่า ผลเสียที่เกิดจากความเครียดในงานย่อมส่งผลกระทบต่อความรู้สึกและการรับรู้ มีผลต่อสุขภาพ มีผลต่อพฤติกรรม และส่งผลกระทบต่อองค์กร ทำให้สมาชิกกลุ่มเข้าใจผลเสียที่เกิดจากความเครียดในการทำงานเพิ่มมากขึ้น

2. สมาชิกกลุ่มเข้าใจและทราบความเครียดที่เกิดขึ้นกับตนเอง จากการที่ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความเครียดที่เกิดขึ้นโดยการที่ได้บันทึกในสมุดบันทึกของฉันทน์ และร่วมกันแสดงความคิดเห็น ส่งผลให้สมาชิกทราบความเครียดที่เกิดขึ้นในแต่ละวันของตนเองและของสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ ดังที่สมาชิกกล่าวถึงความเครียดที่เกิดขึ้นกับตนเองว่า

“ช่วงนี้ต้องทำงานเวรเช้าเพราะต้องผลัดกันอยู่เวรเช้าคนละหนึ่งเดือนทำให้เกิดความเครียด ต้องปรับตัว ปรับเวลาในการทำงานใหม่หมด” “ความเครียดที่เกิดขึ้นในช่วงนี้คือกำลังส่งผลงานซี 6 ต้องส่งไปให้พี่เขาตรวจให้ซึ่งอยู่อีกโรงพยาบาล อยากให้พี่เขาตรวจให้เร็ว ๆ เพราะใกล้จะหมดเขตส่งแล้ว” “การทำงานในแผนกต้องทำอยู่คนเดียวเกือบทุกวัน ทำให้เราต้องทำทุกอย่างทำให้ทำงานไม่ทันเวลามีคนไข้มาพร้อมกันหลายคน คนไข้ต้องรอนาน” “ความเครียดที่เกิดขึ้นนี้เนื่องจากต้องย้ายแผนก ช่วงนี้จึงเป็นช่วงที่ต้องปรับตัวต้องเปลี่ยนจากทำอีกอย่าง เป็นทำอีกอย่างและต้องทำงานเอกสารด้วยทำให้เริ่มเครียดขึ้นมาและช่วงนี้รู้สึกว่ามีคนไข้เยอะ” “ความเครียดจากการทำงานที่เกิดขึ้นคือความไม่เข้าใจระหว่างเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานจากแผนกต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานที่คลินิกพิเศษ ทำให้เกิดความล่าช้าในการทำงาน ทำงานได้ไม่ครอบคลุม” “เครียดจากการปฏิรูประบบงานให้บริการที่กลายเป็นผู้ที่ให้บริการอย่างเต็มรูปแบบทำให้ต้องอดทนกับผู้มารับบริการ” “เรื่องแลกรเวร พอดตารางเวรออกแต่ละเดือนจะเครียดมากพอดีต้องไปรับงานนอกที่อื่นทำให้เราต้องรีบแลกรเวรเอาไว้อีกก่อน พอเวรมีปัญหาที่เริ่มเครียดว่าฉันจะทำอย่างไรต่อจะแลกรยังงี้” “ในการทำงานบางครั้งเจอกับอุปสรรคทำให้ทำงานไม่สำเร็จ แล้วเราก็ยิ่งเครียด โดยเฉพาะเจอกับบุคลากรหรือว่าสถานที่หรืองานที่ต้องรับผิดชอบไม่สำเร็จ”

3. สมาชิกกลุ่มเกิดความเข้าใจถึงสาเหตุของการเกิดความเครียดและวิธีการจัดการกับความเครียด ทำให้สมาชิกกลุ่มเกิดการเรียนรู้และค้นหาวิธีการจัดการกับความเครียดที่เหมาะสมกับตนเอง จากการที่ได้บันทึกในสมุดบันทึกของฉันทน์และจากการที่สมาชิกกลุ่มพูดคุยแลกเปลี่ยน

ความคิดเห็นวิธีการจัดการกับความเครียดทั้งของตนเองและของสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ ดังตัวอย่างที่สมาชิกกลุ่มกล่าวว่

“สาเหตุของความเครียดเกิดขึ้นเมื่อคืนอยู่เวรตึก คนไข้ข้อติดต่อหมอนไม่ได้ก็เลยเกิดความเครียดว่าจะทำอย่างไรดี วิธีการจัดการกับความเครียดคือต้องตัดสินใจไปก่อนว่าจะทำอะไรให้คนไข้ ทำให้คนไข้เริ่มดีขึ้น ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า” “ของพี่จะเป็นความเครียดจากที่บ้านส่งผลมากระทบที่ทำงาน ทำให้มาทำงานแล้วยังคิดเรื่องนี้อยู่ไม่สบายใจ เวลาทำงานเลยไม่ค่อยอยู่กับร่องกับรอย วิธีการจัดการกับความเครียดคือการทำให้ใจยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้น” “เกิดความเครียดในการปฏิบัติงานเนื่องจากต้องย้ายที่ทำงานใหม่และไม่รู้ว่าเพื่อนร่วมงานแต่ละคนเป็นอย่างไร จึงเกิดความเครียดในการปฏิบัติงาน เพื่อนร่วมงานและระบบงาน วิธีการจัดการกับความเครียดคือพยายามเรียนรู้งานและต้องปรับตัวบ้างเล็กน้อย” “มีสาเหตุความเครียดเรื่องแลกเปลี่ยนกับเพื่อนพยาบาลด้วยกัน วิธีการจัดการกับความเครียดคือต้องทำใจเย็น ๆ และรอจนกว่าเพื่อนรับเวรให้โดยยึดคิดว่าเวลาจะเป็นเครื่องช่วยให้ดีขึ้นเอง” “เครียดเกี่ยวกับผลงานที่ 6 กลัวส่งผลงานไม่ทัน วิธีการจัดการกับความเครียดโดยต้องรีบติดตามผลงานจากพี่ที่ตรวจงานด้วยตนเอง”

4. สมาชิกกลุ่มได้นำสิ่งที่เรียนรู้มาสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน โดยการที่สมาชิกกลุ่มได้ทดลองปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการกับความเครียดภายในระยะเวลา 1 สัปดาห์ และมาพูดคุยแลกเปลี่ยนผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการกับความเครียด ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มมีทางเลือกในการจัดการกับความเครียดมากขึ้น และจากการที่ให้สมาชิกกลุ่มเลือกวิธีการจัดการกับความเครียดที่กลุ่มสนใจ ให้สมาชิกได้มีการสาธิตและมีการทดลองฝึกปฏิบัติการผ่อนคลายความเครียดโดยการฝึกหายใจ ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มได้รับประสบการณ์โดยตรงจากวิธีการคลายเครียด อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มพูนทักษะความเข้าใจกับความเครียด ทักษะในการจัดการกับความเครียดและเพิ่มความสามารถในการจัดการกับความเครียด ดังที่สมาชิกกลุ่มได้ทดลองเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการกับความเครียด ดังต่อไปนี้ สมาชิกกลุ่มคนที่ 3, 4, 12, 14 จากเมื่อก่อนเวลาเครียดจะปรึกษากับคนที่ไว้ใจได้ ตอนนั้ก็ลองปรับเปลี่ยนเป็นการอ่านหนังสือที่ชอบและสนใจ ทำให้ได้รับความรู้เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เรามองข้ามไป ทำให้เกิดความเพลิดเพลินเกิดจินตนาการสิ่งบางสิ่งบางอย่างได้เกิดการผ่อนคลายมากขึ้น โดยเฉพาะสมาชิกกลุ่มคนที่ 12 ได้เลือกอ่านหนังสือทางศาสนาเพราะอ่านแล้วรู้สึกว่เรื่องที่เราก้ไขไม่ได้หลังจากนั้นก้ก้ไขได้ สมาชิกกลุ่มคนที่ 10, 13 จากเดิมใช้วิธีการปรึกษาคนที่ไว้ใจได้เวลามีปัญหาได้เปลี่ยนมาเป็นการออกกำลังกาย

คนที่ 10 เลือกการฝึกโยคะ และคนที่ 13 เลือกการเดิน ทำให้ได้ยืดเส้นยืดสาย ร่างกายสบายขึ้น จิตใจปลอดโปร่งขึ้น สมาชิกคนที่ 16 จากเดิมใช้วิธีการปรึกษาคนที่ไว้ใจแต่ปรับเปลี่ยนมาเป็นการดูหนัง ฟังเพลงที่เราชอบเมื่อเกิดความเครียดก็ทำให้เราลืมความเครียดไปได้ครั้งหนึ่ง สมาชิกคนที่ 9 จากเดิมใช้วิธีการคุยกับคนที่ไว้ใจคนสนิทมาเป็นการเล่นกับหลาน คือเวลาอยู่กับเด็ก ๆ เรารู้สึกว่าจิตใจมันพลัดเพลินไม่ได้คิดกังวลเรื่องอื่น ๆ สมาชิกคนที่ 5 และคนที่ 7 ถ้าเกิดความเครียดขึ้นมาจากเดิมคือการไปเดินออกกำลังกายก็เปลี่ยนมาเป็นการฝึกหายใจเข้าออก ทำให้หายใจโล่ง ปลอดโปร่ง ไม่ต้องกลับมาให้เหงื่อเปียกเสื้อผ้า สมาชิกคนที่ 8 และคนที่ 15 เมื่อก่อนใช้วิธีการทำใจ แต่มาทดลองเปลี่ยนเป็นการออกกำลังกาย คนที่ 8 เลือกแอโรบิค และคนที่ 15 เลือกการวิ่ง ผลที่ได้คือ ทำให้นอนหลับสนิท นอนหลับง่าย ไม่ฝันร้าย รูปร่างดี ตื่นขึ้นมาหน้าตาสดชื่น สมาชิกคนที่ 1 เลือกการเดินออกกำลังกายมาเปลี่ยนวิธีใหม่กับการจัดการกับความเครียด เป็นการไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งผลที่เกิดขึ้นรู้สึกผ่อนคลาย ทำให้ตัวเองคลายความเครียดไปเยอะ เป็นการพักผ่อนหย่อนใจไปในตัว สมาชิกคนที่ 2 ถ้าเกิดความเครียดมาก ๆ ส่วนมากก็จะอยู่เฉย ๆ คนเดียวได้ปรับเปลี่ยนโดยการเปิดเพลงฟังเบา ๆ หรือดูหนังที่ชอบ ทำให้สบายใจขึ้น เหมือนให้คนที่ร้องเพลงระบายความเครียดแทนเราจากความรู้สึก สมาชิกคนที่ 6 วิธีการจัดการกับความเครียดแบบเก่าจะเลือกการนอน ๆ คิดทบทวนเรื่อยเปื่อยเกือบทั้งวัน ตอนหลังปรับเปลี่ยนมาเป็นการเดินออกกำลังกาย ทำให้รู้สึกว่าร่างกายกระปรี้กระเปร่า แล้วก็ความคิดรู้สึกว่าง ปลอดโปร่งขึ้น และสมาชิกกลุ่มคนสุดท้ายคือคนที่ 11 เวลาที่มีความเครียดก็จะเขียนบันทึกไว้ในสมุดบันทึก แต่ก็มาปรับเปลี่ยนเป็นสนใจสิ่งที่ใกล้ตัวก็คือการเล่นกับลูก เพราะลูกทำให้เรามีความสุขมาได้ ลูกเขาจะมีอะไรแปลก ๆ ตลกทุกวัน เขาจะมีพัฒนาการไปเรื่อย ๆ ทำให้ลืมเรื่องเครียด ๆ
ไปได้

5. สมาชิกกลุ่มสามารถตั้งเป้าหมายในการจัดการกับความเครียดและมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้สำเร็จตามเป้าหมายจากการบันทึกในสมุดบันทึกของฉันและการได้เรียนรู้วิธีการจัดการกับความเครียดจากสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นส่งผลให้สมาชิกกลุ่มเริ่มเห็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจัดการกับความเครียดของตนเองมากขึ้น ดังที่สมาชิกกลุ่มได้ตั้งเป้าหมายในการจัดการกับความเครียด ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้ สมาชิกคนที่ 1 ได้ตั้งเป้าหมายไว้ในสัปดาห์ที่ผ่านมาและทำได้อีกคือ เดินออกกำลังกายสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ๆ ละ

15-30 นาที ส่วนใหญ่จะทำในวันเสาร์ อาทิตย์ สมาชิกคนที่ 6 ได้ตั้งเป้าหมายไว้ในสัปดาห์ที่ผ่านมาและทำได้คือ อ่านหนังสือนวนิยาย สัปดาห์ละ 3 วัน ๆ ละประมาณ 1 ชั่วโมง สมาชิกคนที่ 2 ได้ตั้งเป้าหมายไว้ในสัปดาห์ที่ผ่านมาและทำได้คือ จะร้องเพลงคาราโอเกะอย่างน้อย 1 แผ่น สัปดาห์ละ 2 ครั้ง สมาชิกคนที่ 4 ได้ตั้งเป้าหมายไว้ในสัปดาห์ที่ผ่านมาและทำได้คือ จะอาบน้ำสระผมครั้งละ 10-20 นาที สัปดาห์ละ 3 ครั้ง สมาชิกคนที่ 7 ได้ตั้งเป้าหมายไว้ในสัปดาห์ที่ผ่านมาและทำได้คือ ออกกำลังกายสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ๆ ละครึ่งชั่วโมง โดยการเดินแอโรบิคได้ 2 วันและวิ่งแถว ๆ หน้าบ้าน 1 วัน สมาชิกคนที่ 11 ได้ตั้งเป้าหมายไว้ในสัปดาห์ที่ผ่านมาและทำได้คือ เดินออกกำลังกายสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ๆ ละครึ่งชั่วโมง

6. สมาชิกกลุ่มเกิดการรักษาระบบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการจัดการกับความเครียด จากผลการวิเคราะห์แบบสอบถามระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรมในครั้งที่ 2, 4, 6 และในครั้งที่ 7 หลังจาก 2 สัปดาห์ รวมจำนวน 4 ครั้ง (ดูตาราง 7) กลุ่มทดลองเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าสมาชิกกลุ่มเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการจัดการกับความเครียดระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรมคลายเครียด

สรุปได้ว่าการจัดโปรแกรมคลายเครียดโดยยึดหลักกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process) ในพยาบาลนั้นยังช่วยให้เข้าใจและตระหนักถึงผลเสียที่เกิดจากความเครียดในการทำงานเพิ่มขึ้น ทราบความเครียดที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน รู้สาเหตุของการเกิดความเครียดและวิธีการจัดการกับความเครียดของตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ ได้ทดลองปฏิบัติและค้นหาวิธีการจัดการกับความเครียดที่เหมาะสมกับตนเอง ช่วยให้มีทางเลือกในการจัดการกับความเครียดของตนเองได้มากขึ้น